

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1203

[Total No. of Pages : 4

[5248]-101

**M.Ed. (General) (Semester - I)**

**101 : PSYCHOLOGY OF LEARNING AND DEVELOPMENT  
(Semester and Credit Based Course) (Two Year Programme)  
(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for question of 15marks is about 350 to 400.*
- 4) *Word limit for question of 5 marks is about 130 to 150.*
- 5) *Student should strictly follow the word limit given.*
- 6) *No Supplement will be provided to the students.*

**Q1)** Explain Gestalt school of psychology in detail. Give its educational implications? **[15]**

OR

Explain the theory of moral development given by Kohlberg. How it is useful in education.

**Q2)** Explain the Brain storming technique of development of creativity? **[15]**

OR

Explain in brief All port's trait theory of personality and give its educational implications.

**P.T.O.**

**Q3) Write Short Notes (Any four) :**

**[20]**

- a) Concept of Emotional intelligence.
- b) Educational implications of Bloom's Mastery Learning Theory.
- c) Importance of Role-Playing model.
- d) Teacher thought process
- e) Observation method
- f) Brain based learning



Total No. of Questions : 3]

**P1203**

**[5248]-101**

**M.Ed. (General) (Semester - I)**

**101 : PSYCHOLOGY OF LEARNING AND DEVELOPMENT  
(Semester and Credit Based Course) (Two Year Programme)**

**(2015 Pattern)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.  
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.  
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.  
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.  
5) शब्द मर्यादा कटाक्षने पाळावी.  
6) पुरवणी दिली जाणार नाही.

---

प्रश्न 1) मानसशास्त्रातील समष्टीवाद संप्रदाय सविस्तर स्पष्ट करा. त्याचे शैक्षणिक उपयोजन द्या. [15]

किंवा

कोहलबर्ग यांची नैतिक विकासाची उपपत्ती स्पष्ट करा. शिक्षणातील त्याचा उपयोग लिहा.

प्रश्न 2) सृजनशीलता विकासाचे 'बुद्धीमंथन' तंत्र स्पष्ट करा. [15]

किंवा

ऑलपोर्टची व्यक्तीमत्त्वाची गुणतत्त्व उपपत्ती थोडक्यात स्पष्ट करून त्या उपपत्तीचे शैक्षणिक उपयोजन सांगा/द्या.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) भावनिक बुद्धिमत्ता संकल्पना
- ब) ब्लूमची प्रभुत्व अध्ययन उपपत्तीचे शैक्षणिक उपयोजन
- क) भूमिकापालन प्रतिमानाचे महत्त्व
- ड) शिक्षक विचार प्रक्रिया
- इ) निरीक्षण पद्धती
- फ) मेंदू आधारित अध्ययन



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

**P1204**

[Total No. of Pages : 4

**[5248]-102**

**M.Ed. (General) (Semester - I)**

**102 : HISTORY AND POLITICAL ECONOMY OF  
EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15marks is about 350 to 400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.*
- 5) *Student should be follow the given word limitations.*
- 6) *No Supplement will be provided to the students.*

**Q1)** Explain Jain and Islam education system in India with reference to **[15]**

- |                        |                    |
|------------------------|--------------------|
| a) Aim of education    | b) Curriculum      |
| c) Methods of teaching | d) Role of teacher |

OR

Explain educational status after independence or India with reference to:**[15]**

- |                      |                        |
|----------------------|------------------------|
| a) Primary education | b) Secondary education |
| c) Higher education  |                        |

**P.T.O.**

**Q2)** Explain the concept of commercialization and privatization of education with reference to Globalization. **[15]**

OR

Explain Role of private organisations in financing and regulating Higher education. **[15]**

**Q3)** Write Short Notes on (Any four) : **[20]**

- a) Place of HDI in Indian economical system.
- b) Social change and political economy of education.
- c) Equality and development of Indian economy.
- d) Role of state government in financing primary level education.
- e) Aims of Buddhist education.
- f) Issues in HDI with reference to India.



Total No. of Questions : 3]

P1204

[5248]-102

M.Ed. (General) (Semester - I)

102 : HISTORY AND POLITICAL ECONOMY OF  
EDUCATION

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400.
  - 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150.
  - 5) पुरवणी दिली जाणार नाही.
  - 6) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानवीत.

---

प्रश्न 1) भारतीय शिक्षण प्रणालीच्या संदर्भात जैन आणि इस्लाम शिक्षण खालील मुद्द्यांना अनुसरून स्पष्ट करा. [15]

- |                    |                     |
|--------------------|---------------------|
| अ) शिक्षणाचे ध्येय | ब) अभ्यासक्रम       |
| क) अध्यापन पद्धती  | ड) शिक्षकाची भूमिका |

किंवा

भारतीय स्वातंत्र्योत्तर काळातील शिक्षणाची स्थिती पुढील स्तरांच्या संदर्भात स्पष्ट करा. [15]

- |                    |                    |
|--------------------|--------------------|
| अ) प्राथमिक शिक्षण | ब) माध्यमिक शिक्षण |
| क) उच्च शिक्षण     |                    |

प्रश्न 2) शिक्षणाचे व्यावसायिकरण आणि खाजगीकरण या संकल्पना जागतिकीकरणाच्या संदर्भात स्पष्ट करा. [15]

किंवा

उच्च शिक्षणातील वित्तकारण आणि नियमावली या संदर्भात खाजगी संघटनांची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) : [20]

- अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील मानवी भांडवलाचा अनुक्रम (HDI) यांचे स्थान
- ब) शिक्षणाची राजकीय अर्थव्यवस्था आणि सामाजिक परिवर्तन
- क) भारतीय अर्थव्यवस्थेचा विकास आणि समानता
- ड) प्राथमिक शिक्षणाच्या वित्तकारण संदर्भात राज्य शासनाची भूमिका
- इ) बौद्ध शिक्षणाचे ध्येय
- फ) भारतीय 'मानवी भांडवलाचा अनुक्रम' यातील समस्या

ॐॐॐ



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1205

[Total No. of Pages : 4

[5248]-103

**M.Ed. (General) (Semester - I)**

**103 : EDUCATIONAL STUDIES**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350 to 400 words.*
- 4) *Word limit for question of 5 marks is about 130 to 150 words.*

**Q1)** Explain the characteristics of democratic education. Explain the Role of Teacher to inculcate these characteristics among students. **[15]**

OR

Inclusive school can create Inclusive society? Explain the statement with examples. **[15]**

**Q2)** Enlist the Areas of Interdisciplinary Educational Research? Explain the Importance of Interdisciplinary education. **[15]**

OR

Explain the need of cultural Development. Explain the Role of Teacher for cultural Development. **[15]**

**P.T.O.**

**Q3) Write Short Notes on (Any Four) :**

**[20]**

- a) Role of youth in politics.
- b) Need of multicultural Education.
- c) Limitations of Indian Education system.
- d) Use of Educational Technology in Teaching Learning process.
- e) Concept of minority studies.
- f) Activities for National Integration.



Total No. of Questions : 3]

**P1205**

**[5248]-103**

**M.Ed. (General) (Semester - I)**

**103 : EDUCATIONAL STUDIES**

**(2015 Pattern)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.
- 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.
- 5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

---

प्रश्न 1) लोकशाहीप्रधान शिक्षणव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. लोकशाहीप्रधान शिक्षणव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये विद्यार्थ्यांमध्ये रुजविण्यासाठी शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

किंवा

‘सर्वसमावेशक शाळेमुळे सर्वसमावेशक समाज घडतो’ हे विधान उदाहरणासह स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 2) शैक्षणिक संशोधनातील आंतरविद्याशाखे अंतर्गत विविध क्षेत्रे लिहा. आंतरविद्याशाखीय शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

सांस्कृतिक विकासाची गरज स्पष्ट करा. सांस्कृतिक विकसनशीलतेसाठी शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा :

[20]

- अ) राजकिय शिक्षणात तरुणांची भूमिका
- ब) बडसांस्कृतिक शिक्षणाची गरज
- क) भारतीय शैक्षणिक प्रणालीच्या मर्यादा
- ड) शैक्षणिक तंत्रज्ञानाच्या अध्यापन अध्ययनातील उपयोग
- इ) अल्पसंख्यांक शिक्षणाची संकल्पना
- फ) राष्ट्रीय एकात्मतेसाठी उपक्रम



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1206

[Total No. of Pages : 4

[5248]-104

M.Ed. (General) (Semester - I)

**104 : INTRODUCTION TO RESEARCH METHOD**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15marks is about 350 to 400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.*

- Q1)** a) What are the sources of related literature? Explain purposes & need of review of related literature. **[10]**
- b) Explain importance of educational research. **[5]**

OR

What is the experimental validity? Explain the factors affecting validity of experimentation. **[15]**

- Q2)** Explain the meaning of interview. When & how will you use interview technique to collect information? **[15]**

OR

What is meant by hypothesis? Explain sources of hypothesis with the help of example. Write characteristics & types of hypothesis. **[15]**

**P.T.O.**

**Q3) Write Short Notes on (Any four) :**

**[20]**

- a) Scientific inquiry
- b) True experimental design
- c) Criteria of research problem
- d) Non-probability sampling
- e) Standardization procedure of tool
- f) Characteristics of applied research



Total No. of Questions : 3]

P1206

[5248]-104

M.Ed. (General) (Semester - I)

104 : INTRODUCTION TO RESEARCH METHOD

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.
- 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.
- 5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

---

प्रश्न 1) अ) संबंधित साहित्याचे स्रोत कोणते आहेत? संबंधित साहित्याच्या आढाव्याचे हेतू व गरज स्पष्ट करा. [10]

ब) शैक्षणिक संशोधनाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [5]

किंवा

प्रायोगिक सप्रमाणता म्हणजे काय? प्रायोगिकतेच्या सप्रमाणतेवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 2) मुलाखती चा अर्थ स्पष्ट करा. माहिती संकलित करण्यासाठी तुम्ही मुलाखत हे तंत्र केव्हा व कसे वापराल? [15]

किंवा

परिकल्पना म्हणजे काय? परिकल्पनेचे स्रोत उदाहरणासहित स्पष्ट करा. परिकल्पनेची वैशिष्ट्ये व प्रकार लिहा. [15]

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) वैज्ञानिक पृच्छा
- ब) विशुद्ध प्रायोगिक अभिकल्प
- क) संशोधन समस्येचे निकष
- ड) असंभाव्यता नमुना निवड
- इ) साधन प्रमाणीकरणाची प्रक्रिया
- फ) उपयोजित संशोधनाची वैशिष्ट्ये





Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1207

[Total No. of Pages : 4

[5248]-201

**M.Ed. (General) (Semester - II)**

**(Two years programme)**

**201 : PHILOSOPHY OF EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15marks is about 350 to 400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.*
- 5) *No supplement will be provided to the student.*

**Q1)** Write the definitions of education and philosophy. Explain the interrelationship between philosophy and education with an example. **[15]**

OR

Explain the educational thoughts of swami vivekanand on the basis of following points.

- a) Aims and objectives of education
- b) Curriculum
- c) pupil - teacher relationship

**Q2)** What is meant by Idealism philosophy? Explain idealism philosophy on the basis of following points **[15]**

- a) Educational aims and objectives of idealism
- b) Methodology
- c) Freedom and discipline

**P.T.O.**

OR

What is mean by Value? Write the types of values. Explain moral and human values with the help of following points -

- a) Concept
- b) Need and Importance
- c) Inculcation method of these values

**Q3) Write Short Notes (Any four) :**

**[20]**

- a) Islamic philosophy ; Aims and Objectives
- b) Mahatma gandhi ; Basic education scheme
- c) Scope of philosophy
- d) Rosseou ; Negative education concept
- e) Teaching methods in pragmatism
- f) Asthetic value concept



Total No. of Questions : 3]

P1207

[5248]-201

M.Ed. (General) (Semester - II)

(Two years programme)

201 : PHILOSOPHY OF EDUCATION

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.

5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वासनीय मानावेत.

---

प्रश्न 1) शिक्षण व तत्वज्ञान यांच्या व्याख्या लिहा. तत्वज्ञान आणि शिक्षण यांतील आंतरसहसंबंध सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

स्वामी विवेकानंदाचे शैक्षणिक विचार खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) शिक्षणाची ध्येये आणि उद्दिष्टे

ब) अभ्यासक्रम

क) शिक्षक - विद्यार्थी संबंध

प्रश्न 2) आदर्शवादी तत्वज्ञान म्हणजे काय ? आदर्शवादी तत्वज्ञान खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

अ) आदर्शवादाची शैक्षणिक ध्येय आणि उद्दिष्टे

ब) अध्यापन पद्धती

क) स्वातंत्र्य आणि शिस्त

किंवा

मूल्य म्हणजे काय? मूल्यांचे प्रकार लिहा. नैतिक व मानवी मूल्ये खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- अ) संकल्पना
- ब) गरज आणि महत्व
- क) मूल्यं: रुजवणूकीची पद्धत

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) इस्लामिक तत्वज्ञान : ध्येये व उद्दिष्टे
- ब) महात्मा गांधी : मूलोद्द्योगी शिक्षण योजना
- क) तत्वज्ञानाची व्याप्ती
- ड) रुसो : अभावात्मक शिक्षण
- इ) कार्यवादातील अध्यापन पद्धती
- फ) सौंदर्यात्मक मूल्य : संकल्पना

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

**P1208**

[Total No. of Pages : 4

[5248]-202

**M.Ed. (General) (Semester - II)**

**202 : SOCIOLOGY OF EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for question of 15marks is about 350 to 400 words.*
- 4) *Word limit for question of 5 marks is about 130 to 150 words.*
- 5) *No supplement will be provided to the students.*

**Q1)** Explain causes and impact of terrorism on society. Suggest remedies through education to overcome problems of terrorism **[15]**

OR

What is Socialization? Explain impact of social mobility on educational process with suitable example. **[15]**

**Q2)** Explain interrelationship between education and following social variables.

- a) Education and Peergroup
- b) Sex education
- c) Education & Culture
- d) Education & Constitution **[15]**

OR

**P.T.O.**

Explain concept of secularism in India & world prospect. As a teacher what will be your role to build secularism through education. **[15]**

**Q3) Write Short Notes (Any four) :** **[20]**

- a) Social stratification
- b) Equality of educational opportunity
- c) Deschooling of education
- d) Women education
- e) Political interference in education
- f) Social change



Total No. of Questions : 3]

**P1208**

[5248]-202

**M.Ed. (General) (Semester - II)**

**202 : SOCIOLOGY OF EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.

5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वासनीय मानावेत.

---

प्रश्न 1) दहशतवादाची कारणे आणि समाजावरील परिणाम स्पष्ट करा. दहशतवादाच्या समस्या सोडविण्यासाठी शिक्षणाच्या माध्यमातून उपाययोजना सूचवा. [15]

किंवा

सामाजिकीकरण म्हणजे काय? सामाजिक गतीशीलतेचा शिक्षण प्रक्रियेवरील प्रभाव सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 2) खालील सामाजिक घटक आणि शिक्षण यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करा. [15]

अ) शिक्षण आणि समवयस्क गट

ब) लिंग शिक्षण

क) शिक्षण आणि संस्कृती

ड) शिक्षण आणि भारतीय राज्य घटना

किंवा

भारतीय आणि जागतिक दृष्टिकोनातून धर्मनिरपेक्षतेची संकल्पना स्पष्ट करा. शिक्षणाच्या माध्यमातून धर्मनिरपेक्षता विकसित करण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुमची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- अ) सामाजिक स्तरीकरण
- ब) शैक्षणिक संधीची समानता
- क) निःशालाकरण
- ड) स्त्री शिक्षण
- इ) शिक्षणातील राजकीय हस्तक्षेप
- फ) सामाजिक परिवर्तन

२२२२



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1209

[Total No. of Pages : 4

**[5248]-203**  
**M.Ed. (General) (Semester - II)**  
**(Two Year Programme)**  
**203 : CURRICULUM STUDIES**  
**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Word limit for question 15marks is about 350 to 400.*
- 4) Word limit for question of 5 marks is about 130 to 150.*
- 5) No suppliment will be provided.*

*Q1) What is curriculum development? Explain psychological bases of curriculum.[15]*

OR

Write stages of curriculum development. Explain patterns of curriculum organization.

*Q2) Explain approaches to curriculum evaluation.*

**[15]**

OR

Describe Modes of curriculum research.

**P.T.O.**

**Q3) Write Short Notes (Any four) :**

**[20]**

- a) Wein stein and fantini model of curriculum development.
- b) Selection of learning experiences
- c) Non-referenced and criterion referenced measurement
- d) Demonstration approach to curriculum change.
- e) Difference between curriculum and syllabus
- f) Instructional media



Total No. of Questions : 3]

**P1209**

**[5248]-203**

**M.Ed. (General) (Semester - II)**

**(Two Year Programme)**

**203 : CURRICULUM STUDIES**

**(2015 Pattern)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.

5) पुरवणी पत्रीका दिली जाणार नाही.

---

प्रश्न 1) अभ्यासक्रम विकसन म्हणजे काय? अभ्यासक्रम विकसनाचे मानसशास्त्रीय आधार, स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अभ्यासक्रम विकसनाचे विविध टप्पे लिहा. अभ्यासक्रम संघटनाचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) अभ्यासक्रम मूल्यमापनाचे उपागम (Approaches) स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अभ्यासक्रम संशोधनाचे प्रकारांचे (Modes) सविस्तर वर्णन करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा कोणत्याही चार :

[20]

- अ) अभ्यासक्रम विकसनाचे वेईनस्टिन आणि फॅन्टीनीचे प्रतिमान
- ब) अध्ययन अनुभवांची निवड
- क) प्रमाणके संदर्भीय आणि निकष संदर्भीय मापन
- ड) अभ्यासक्रम बदलाचा दिग्दर्शन उपागम  
(Demonstration approach)
- इ) अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रमातील फरक
- फ) अनुदेशनाची माध्यमे



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1210

[Total No. of Pages : 4

[5248]-204

**M.Ed. (General) (Semester - II)**

**204 : PRE- SERVICE & IN - SERVICE TEACHER  
EDUCATION**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Answers limits 350-400 words for 15 marks questions  
130-150 words for 5 marks question.*
- 4) *Supplement will not be provided.*

**Q1)** Explain concept and scope of teacher education. Write the objectives of teacher education for primary level. **[15]**

OR

Explain concept of pre-service teacher education. Write the need of pre-service teacher education to become a teacher.

**Q2)** What is Inclusive Education? Write need of inclusive Education. Explain role of a teacher in inclusive classroom teaching. **[15]**

OR

Compare teacher education of india and Australia with reference to following points

- a) Concept
- b) Aims and Objectives

**P.T.O.**

- c) Duration
- d) Content
- e) Modern trends in Teacher Education

**Q3) Write Short Notes on (Any four) :**

**[20]**

- a) Objectives of Teacher Education.
- b) Preparing Teachers for special school.
- c) Need of faculty Improvement Programme.
- d) Features of Teacher Education in Vedic Period.
- e) Need of Internship in Teacher Education Programme.
- f) Functions of NCTE.



Total No. of Questions : 3]

P1210

[5248]-204

M.Ed. (General) (Semester - II)

204 : PRE- SERVICE & IN - SERVICE TEACHER  
EDUCATION

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.  
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.  
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.  
5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.  
4) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वासनीय मानावेत.

---

प्रश्न 1) शिक्षक शिक्षणाची संकल्पना आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. प्राथमिक स्तरावरील शिक्षक – शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा. [15]

किंवा

सेवापूर्ण (Pre-Service) शिक्षक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. शिक्षक होण्यापूर्वी सेवापूर्व शिक्षक-शिक्षणाची गरज लिहा.

प्रश्न 2) सर्वसमावेशक शिक्षण म्हणजे काय? सर्वसमावेशक शिक्षणाची गरज लिहा. सर्वसमावेशक वर्गाअध्यापनातील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

किंवा

दिलेल्या मुद्द्यांसंदर्भात भारत आणि ऑस्ट्रेलिया येथील शिक्षक-शिक्षणाची तुलना करा.

अ) संकल्पना

ब) ध्येय आणि उद्दिष्टे

- क) कालावधी
- ड) आशय
- इ) शिक्षक - शिक्षणातील आधुनिक प्रवाह

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) शिक्षक - शिक्षणाची उद्दिष्टे
- ब) विशेष शाळांसाठी शिक्षकांची तयारी
- क) शिक्षक सुधार कार्यक्रमाची (Faculty Improvement Programme) गरज.
- ड) वैदिक काळातील शिक्षक - शिक्षणाची वैशिष्ट्ये.
- इ) शिक्षक-शिक्षण कार्यक्रमात छात्रसेवाकालाची गरज
- फ) एन. सी. टी. ई. ची कार्ये.





Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1211

[Total No. of Pages : 4

[5248]-301

**M.Ed. (General) (Semester - III)**

**(Two year programme)**

**301 : EARLY CHILDHOOD CARE EDUCATION AND  
ELEMENTARY EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for question of 15marks is about 350 to 400.*
- 4) *Word limit for questins of 5 marks is about 130 to 150.*
- 5) *Students should strictly follow the word limit given.*
- 6) *No suppliment will be provided to the students.*

**Q1)** What is early childhood education? Explain the institutions for early childhood care education and its educational implications. **[15]**

OR

Explain the following concepts with examples related to Early childhood education.

- a) Observation and Documentation
- b) Cooperation
- c) Supervision and Leadership

**P.T.O.**

**Q2)** How will you implement Ravindranath Tagore's educational thoughts in elementary education with respect to :

- a) Curriculum
- b) Teaching- Learning method
- c) Freedom and Discipline **[15]**

OR

Write the objectives of UEE. Explain the educational implications of DPEP program of UEE.

**Q3)** Write Short Notes (Any four) : **[20]**

- a) Activities of early childhood care education.
- b) Explain the early intervention and ethics in early childhood care education.
- c) Nature of Pre-Service teacher education in early childhood care education.
- d) Importance of right to education act related to elementary education.
- e) Importance of NCF 2005 related to elementary education.
- f) Educational implication of SSA program.



Total No. of Questions : 3]

**P1211**

**[5248]-301**

**M.Ed. (General) (Semester - III)**

**(Two year programme)**

**301 : EARLY CHILDHOOD CARE EDUCATION AND  
ELEMENTARY EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.

5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वासनीय मानावेत.

---

प्रश्न 1) पूर्व बाल्यावस्था शिक्षण म्हणजे काय ? पूर्व बाल्यावस्था शिक्षणाचे संगोपन करणाऱ्या संस्था शैक्षणिक  
उपयोजनासह स्पष्ट करा. [15]

किंवा

पूर्व बाल्यावस्था शिक्षणासंदर्भात खालील संकल्पना स्पष्ट करा.

अ) निरीक्षण आणि दस्तऐवज

ब) सहकार्य

क) पर्यवेक्षण आणि नेतृत्व

प्रश्न 2) रविंद्रनाथ टागोरांचे प्राथमिक शिक्षणासंबंधी शैक्षणिक विचारांचे उपयोजन खालील मुद्द्यांच्या आधारे कसे कराल, ते लिहा. [15]

- अ) अभ्यासक्रम
- ब) अध्यापन – अध्ययन पद्धती
- क) स्वातंत्र्य आणि शिस्त

किंवा

प्राथमिक शिक्षण सार्वत्रिकीकरणाची उद्दिष्टे लिहा. प्राथमिक शिक्षण सार्वत्रिकीकरणाच्या जिल्हा प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रमाचे (DPEP) शैक्षणिक उपयोजन स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- अ) पूर्व बाल्यावस्था संगोपन शिक्षणाचे उपक्रम.
- ब) पूर्व बाल्यावस्था संगोपन शिक्षणासाठी पूर्व हस्तक्षेप आणि नितितत्त्वे.
- क) पूर्व बाल्यावस्था संगोपन शिक्षणातील सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाचे स्वरूप.
- ड) शिक्षण हक्क कायद्याचे प्राथमिक शिक्षणासंबंधी महत्त्व.
- इ) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा 2005 नुसार प्राथमिक शिक्षणासंबंधी महत्त्व.
- फ) सर्व शिक्षा अभियान कार्यक्रमाचे शैक्षणिक उपयोजन.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1212

[Total No. of Pages : 4

[5248]-302

**M.Ed. (General) (Semester - III)**

**302 : SECONDARY AND HIGHER SECONDARY  
EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for question of 05 marks is about 150 words.*
- 4) *Word limit for question of 15 marks is 350 - 400 words.*
- 5) *No Supplement will be provided.*

**Q1)** Explain the stages of development of education in India in post independence period. **[15]**

OR

Which are the stages of development. Explain the stages of development of adolescent student with respect to secondary and Higher secondary education.**[15]**

**Q2)** Explain the meaning of open school and give its objectives and its function.**[15]**

OR

Explain the objectives and components of National Mission on education through information and communication Technology (NMEICT) **[15]**

**P.T.O.**

**Q3) Write Short Notes on (Any four) :**

**[20]**

- a) Objectives of secondary and Higher secondary education.
- b) Problems of Adolescent student in secondary and Higher secondary education.
- c) History and structure of CBSE.
- d) Role of NCERT in quality enhancement.
- e) Benefits of project Based Learning.
- f) Competency Based teaching.



Total No. of Questions : 3]

P1212

[5248]-302

M.Ed. (General) (Semester - III)

302 : SECONDARY AND HIGHER SECONDARY  
EDUCATION

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.  
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.  
3) 05 गुणांसाठी शब्द मर्यादा 150 शब्द.  
4) 15 गुणांसाठी शब्द मर्यादा 350-400 शब्द.  
5) पुरवणी दिली जाणार नाही.  
6) मराठी रूपांतराबाबत शंका वाटल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

---

प्रश्न 1) भारतीय स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील शिक्षणाच्या विकासाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा. [15]

किंवा

विकासाच्या अवस्था कोणत्या? माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणाच्या संदर्भातील पौगांडावस्थेतील विद्यार्थ्यांच्या विकासाच्या अवस्था स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 2) मुक्त शाळेचा अर्थ सांगून उद्दिष्टे आणि कार्ये स्पष्ट करा. [15]

किंवा

राष्ट्रीय शिक्षण मंडळाची उद्दिष्टे आणि घटक, माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान (एन एम ई आय सी टी) च्या सहाय्याने स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही चार):

[20]

- अ) माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शिक्षणाचे उद्दिष्टे
- ब) माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शिक्षणात पोंगडावस्थेतील विद्यार्थ्यांच्या समस्या
- क) सी. बी. एस. ई. चा इतिहास आणि रचना
- ड) गुणवत्तावाढीतील एन. सी. ई. आर. टी ची भूमिका
- इ) प्रकल्पाधारित अध्ययनाचे फायदे
- फ) क्षमताधिष्ठीत अध्यापन





Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

**P1213**

[Total No. of Pages : 4

[5248]-303

**S. Y. M.Ed. (General) (Semester - III)**

**303 : HIGHER EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*
- 3) *Word limit for question of 15marks is about 350 to 400.*
- 4) *Word limit for question of 5 marks is about 130 to 150.*
- 5) *Students should strictly follow the given word limit.*

**Q1)** Write the purpose of Higher Education. Write various stages of growth in Higher Education after 1947. **[15]**

OR

Explain constitutional provisions and legislation for universities. **[15]**

**Q2)** Suggest programmes for Qualitative and Quantitative expansion of Higher Education. **[15]**

OR

Explain any three new trends of evaluation in Higher education **[15]**

**P.T.O.**

**Q3) Write Short Notes on (Any four) :**

**[20]**

- a) DST (Department of Science and technology) in Higher Education
- b) Functions of research in Higher Education
- c) Current status of evaluation in Higher Education
- d) Financing of Higher education
- e) Liberalization in Higher Education
- f) Problems in Higher Education



Total No. of Questions : 3]

**P1213**

**[5248]-303**

**S. Y. M.Ed. (General) (Semester - III)**

**303 : HIGHER EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.

5) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.

---

प्रश्न 1) उच्च शिक्षणाचे हेतू लिहा. 1947 नंतर उच्च शिक्षणाचा विकास कसा झाला? [15]

किंवा

विद्यापिठीय व्यवस्थापनाच्या घटनात्मक तरतूदी व कायदे स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 2) उच्च शिक्षणातील गुणात्मक व संख्यात्मक विस्तारीकरणासाठी उपक्रम सूचवा. [15]

किंवा

उच्च शिक्षणातील मूल्यमापनाचे कोणतेही तीन नवीन प्रवाह स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार):

[20]

- अ) उच्चशिक्षणातील विज्ञान व तंत्रज्ञान विभाग (DST)
- ब) उच्चशिक्षणातील संशोधनाची कार्ये
- क) उच्चशिक्षणातील मूल्यमापनाची सद्यस्थिती
- ड) उच्चशिक्षणातील वित्तुव्यहार
- इ) उच्चशिक्षणातील उदात्तीकरण
- फ) उच्चशिक्षणातील समस्या



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1214

[Total No. of Pages : 4

[5248]-304

M.Ed. (General) (Semester - III)

**304 : CURRICULUM, PEDAGOGY AND ASSESSMENT**  
**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Word limit for questions of 15marks is about 350 to 400 words.*
- 4) Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.*
- 5) Students should strictly follow the word limit given.*
- 6) No Suppliment will be provided to the students.*

*Q1)* Explain meaning and concept of curriculum alignment. Describe scope of Assessment. **[15]**

OR

Explain piaget's schema's in detail. **[15]**

*Q2)* Discuss elaboratively web alignment model. **[15]**

OR

What are various Model's of Evaluation? Explain any one of them in detail. **[15]**

*P.T.O.*

**Q3) Write Short Notes on (Any four) :**

**[20]**

- a) Patterns of learning as a process.
- b) Principle's of Instructional Design.
- c) Curriculum Alignment theory.
- d) Self and Peer Assessment.
- e) Zone of proximal development.
- f) Meaning and scope of Assessment.



Total No. of Questions : 3]

**P1214**

**[5248]-304**

**M.Ed. (General) (Semester - III)**

**304 : CURRICULUM, PEDAGOGY AND ASSESSMENT**

**(2015 Pattern)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द.
- 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.
- 5) शब्दमर्यादा कटाक्षाणे पाळावी.
- 6) पुरवणी दिली जाणार नाही.

---

प्रश्न 1) अभ्यासक्रम संरेखन संकल्पना व अर्थ स्पष्ट करा. तसेच मुल्यांकनाच्या व्याप्तीचे वर्णन करा.[15]

किंवा

पियाजेची योजना सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 2) वेब संरेखन प्रतीमानाची सविस्तर चर्चा करा. [15]

किंवा

मुल्यमापनाची विविध प्रतीमाने कोणती? त्यापैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर स्पष्टीकरण द्या.[15]

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही चार):

[20]

- अ) अध्ययनाच्या प्रक्रियेचा नमुना
- ब) अनुदेशन रचणेची तत्वे
- क) अभ्यासक्रम संरेखन उपपत्ती
- ड) स्व आणि समवयस्क मुल्यांकन
- इ) मध्यवर्ती विकासाची आवस्था
- फ) मुल्यांकनाचा अर्थ व व्याप्ती





Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1215

[Total No. of Pages : 4

[5248]-305

M.Ed. (General) (Semester - III)

305 : EDUCATIONAL LEADERSHIP

(2015 Pattern)

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for the questions of 05marks is 150.*
- 4) *Word limit for the questions of 15 marks is 350 - 450.*
- 5) *No Supplement will be provided.*

**Q1)** Write meaning and concept of leadership. Explain the types of leadership with example. **[15]**

OR

Which are the bases of power. Explain the various power tactics in detail.

**Q2)** Explain the transition in conflict thoughts in leadership. As a teacher how will you use conflict resolution techniques in leadership. **[15]**

OR

Explain process of motivation in leadership. Discuss which strategies will you use for motivating your students.

**P.T.O.**

**Q3) Write Short Notes on (Any four) :**

**[20]**

- a) Present status of women in leadership.
- b) Sexual harassment in the work place.
- c) Strategies adopted by women administrators.
- d) Process of Conflict
- e) Gender and leadership
- f) Concept of leading & Managing.



Total No. of Questions : 3]

**P1215**

**[5248]-305**

**M.Ed. (General) (Semester - III)**

**305 : EDUCATIONAL LEADERSHIP**

**(2015 Pattern)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
  - 3) 05 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 150 आहे.
  - 4) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350-450 आहे.
  - 5) पुरवणी दिली जाणार नाही.
  - 6) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी शब्द विश्वसनीय मानवित.

---

प्रश्न 1) नेतृत्वाचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा. नेतृत्वाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

सत्तेचे (Power) आधार कोणते? सत्तेच्या विविध रणनीती (tactics) सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) नेतृत्वातील संघर्षात्मक विचारांचे संक्रमण स्पष्ट करा. शिक्षक म्हणून तुम्ही नेतृत्वामध्ये संघर्ष पृथक्करण तंत्रांचा (Conflict Resolution Techniques) वापर कसा कराल? [15]

किंवा

नेतृत्वातील प्रेरणेची प्रक्रिया स्पष्ट करा. तुमच्या विद्यार्थ्यांना प्रेरणा देण्यासाठी तुम्ही कोणत्या कार्यनीतींचा उपयोग कराल. चर्चा करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार):

[20]

- अ) सदयः स्थितीमध्ये स्त्रीयांचे नेतृत्वातील स्थान
- ब) कामाच्या जागी लैंगिक अत्याचार.
- क) महिला प्रशासकांनी स्वीकारलेल्या कार्यनिती
- ड) संघर्ष प्रक्रिया
- इ) लिंग आणि नेतृत्व
- फ) नेतृत्व आणि व्यवस्थापन संकल्पना



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1216

[Total No. of Pages : 4

[5248]-306

**M.Ed. (General) (Semester - III)**

**MED - 306 : INCLUSIVE EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 15 marks question is 350 to 400.*
- 4) *Word limit for 5 marks question is 130 to 150.*
- 5) *Students should strictly follow the given word limit.*
- 6) *No supplement will be provided.*

**Q1)** What is Inclusive Education? Explain need and Importance of Inclusive Education? Write in detail about any two policies in India regarding Inclusive Education. **[15]**

OR

Explain about challenging behaviour of students in the classroom. As a teacher, how will you manage for violence and torturing in the classroom.

**Q2)** How will you make use of the following instructional strategies for successful inclusion of differently abled students in the classroom? Explain with example **[15]**

- a) Co-operative learning
- b) Peer-mediated instruction
- c) Buddy system.

OR

What are the essential things required for an Inclusive Classroom? Explain the physical layout of an Inclusive Classroom with specific examples.

**P.T.O.**

**Q3)** Answer the following (any four) :

**[20]**

- a) Remedial teaching for successful Inclusion of students.
- b) Importance of Individualized Educational Plan (IEP) for successful Inclusion.
- c) Development of skills necessary for Inclusive Education.
- d) Write about approaches to Inclusive Education.
- e) Write about importance of collaboration among parents, teachers, special teachers for successful inclusion of a special child.
- f) What type of special assistance should be given to a learning disabled child?



Total No. of Questions : 3]

P1216

[5248]-306

M.Ed. (General) (Semester - III)

MED - 306 : INCLUSIVE EDUCATION

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नाच्या उत्तराची शब्दमर्यादा 350 ते 400 आहे.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नाच्या उत्तराची शब्दमर्यादा 130 ते 150 आहे.

5) विद्यार्थ्यांना, दिलेली शब्दमर्यादा पाळणे आवश्यक आहे.

6) पुरवणी दिली जाणार नाही.

---

प्रश्न 1) समावेशक शिक्षण म्हणजे काय? समावेशक शिक्षणाची गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा. समावेशक शिक्षणासंबंधी, भारतामधील कोणत्याही दोन धोरणांविषयी सविस्तर लिहा. [15]

किंवा

विद्यार्थ्यांचे वर्गामधील आव्हानात्मक वर्तन स्पष्ट करा. वर्गामधील हिंसा व छळ यांसाठी एक शिक्षक म्हणून काय उपाययोजना कराल?

प्रश्न 2) असाधारण क्षमता असणाऱ्या (Differently abled) विद्यार्थ्यांचे वर्गामध्ये यशस्वी समावेशन होण्यासाठी खालील अनुदेशन कार्यनिर्तीचा कसा उपयोग कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

अ) सहकार्यात्मक अध्ययन

ब) समवयस्क माध्यमातून अनुदेशन

क) बडी सिस्टीम

(Peer-mediated instruction)

किंवा

समावेशक वर्गासाठी आवश्यक असणाऱ्या बाबी कोणत्या? समावेशक वर्गाची भौतिक मांडणी (Physical layout) विशेष उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही चार):

[20]

- अ) विद्यार्थ्यांच्या यशस्वी समावेशनासाठी उपचारात्मक अध्यापन
- ब) यशस्वी समावेशनासाठी वैयक्तिक शैक्षणिक योजना (IEP) चे महत्त्व
- क) समावेशक शिक्षणासाठी आवश्यक कौशल्यांचा विकास
- ड) समावेशक शिक्षणाचे दृष्टीकोन (approaches) याबद्दल लिहा.
- इ) विशेष मुलांच्या यशस्वी समावेशनासाठी पालक, शिक्षक विशेष शिक्षक यांतील सहभागात्मक बाबींचे महत्त्व लिहा.
- फ) अध्ययन अक्षमता असलेल्या मुलासाठी कोणत्या प्रकारचे विशेष सहाय्य देणे जरूरी आहे?





Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1217

[Total No. of Pages : 4

[5248]-307

**M.Ed. (General) (Semester - III)**

**307 : EDUCATIONAL TECHNOLOGIES,  
INSTRUCTIONAL DESIGN AND E-LEARNING  
(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Word limit for question of 15marks is about 350 to 400.*
- 4) Word limit for question of 5 marks is about 130 to 150.*
- 5) Students should strictly follow the given word limit.*
- 6) No Supplement will be provided to the students.*

*Q1)* What is meant by educational technology? Describe the development of the concept of educational technology. **[15]**

OR

What is meant by multimedia? Explain the following multimedia applications with suitable examples. **[15]**

- a) CAI (Computer Assisted Instruction)
- b) CAL (Computer Assisted Learning.)

*Q2)* Define e-learning. Explain its scope & trends with suitable examples. **[15]**

OR

Write in detail about shanon's model of communication. **[15]**

*P.T.O.*

**Q3) Write Short Notes on (Any four) :**

**[20]**

- a) Stages and levels of teaching.
- b) Computer and interactivity.
- c) Use of telemetric in education and training (any five)
- d) Give examples of any five modes of communication.
- e) e-Learning and opportunities.
- f) Write five uses of educational technology in learning.



Total No. of Questions : 3]

P1217

[5248]-307

M.Ed. (General) (Semester - III)

307 : EDUCATIONAL TECHNOLOGIES,  
INSTRUCTIONAL DESIGN AND E-LEARNING

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द आहे.
- 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द आहे.
- 5) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
- 6) पुरवणी दिली जाणार नाही.

---

प्रश्न 1) शैक्षणिक तंत्रज्ञान म्हणजे काय? 'शैक्षणिक तंत्रज्ञान संकल्पनेचा विकास' सविस्तर वर्णन करा.[15]

किंवा

बहुमाध्यमसंच (Multimedia) म्हणजे काय? खालील बहुमाध्यमसंचांचे उपयोजन उदाहरणासह स्पष्ट करा. [15]

अ) सगणक सहाय्यीत अनुदेशन (CAI)

ब) सगणक सहाय्यीत अध्ययन (CAL)

प्रश्न 2) ई-अध्ययनाची व्याख्या लिहा. इ-अध्ययनाची व्याप्ती व प्रवाह समर्पक उदाहरणासह स्पष्ट करा.[15]

किंवा

'शेनॉनचे संप्रेषण प्रतिमान' सविस्तर लिहा.

[15]

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार):

[20]

- अ) अध्यापनाच्या अवस्था (stages) आणि स्तर
- ब) संगणक आणि आंतरक्रियात्मकता (interactivity)
- क) टेलिमिटीकचा शिक्षण आणि प्रशिक्षणातील कोणतेही पाच उपयोग.
- ड) संप्रेषणाचे कोणतेही पाच मार्गांचे (modes) उदाहरणे द्या.
- इ) इ-अध्ययन आणि संधी
- फ) शैक्षणिक तंत्रज्ञानाचे अध्ययना-तील कोणतेही पाच उपयोग.



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1218

[Total No. of Pages : 6

[5248]-308

M.Ed. (General) (Semester - III)

**308 : ADVANCED RESEARCH METHODOLOGY AND  
INFERENCEAL STATISTICS**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for Question of 15 marks (theory) is 350-400 and for Question of 5 marks (theory) is 150.*
- 4) *Use of simple calculator & statistical table is allowed.*
- 5) *No Supplement will be provided.*

*Q1)* What is meant by mixed research methods? Explain its necessity with appropriate example in Educational research. **[15]**

OR

What are the various techniques of Qualitative data analysis? Explain any one technique of it. **[15]**

*P.T.O.*

**Q2)** Three equivalent groups having 7 students each were exposed to different learning techniques the scores obtained in post test are as follows : **[15]**

Gr. A	Gr. B	Gr. C
3	4	5
5	5	5
3	3	5
1	4	3
7	9	7
3	5	3
6	5	7

Test significance difference between mean score of group using by Analysis of variance (ANOVA) interpret your answer.

OR

a) Compute coefficient of correlation between the two sets of score using Pearson's product moment method and Interpret your answer. **[10]**

X	13	12	10	10	8	6	6	5	3	2
Y	11	14	11	7	9	11	3	7	6	1

b) Explain concept of Biserial and Multiple co-rrrelation. **[5]**

**Q3)** Write answers of the following Questions (any four) : **[20]**

a) Write properties of Normal probability curve (NPC)

b) Calculate Mean from following frequency distribution

C.I.	30-34	25-29	20-24	15-19	10-14	5-9
F	3	3	8	6	3	2

c) Write a short note on scale

d) Differentiate between Qualitative and Quantitative research.

e) Explain uses of corroborative evidences in Qualitative research.

f) Write short note on regression equation.



Total No. of Questions : 3]

**P1218**

**[5248]-308**

**M.Ed. (General) (Semester - III)**

**308 : ADVANCED RESEARCH METHODOLOGY AND  
INFERENCE STATISTICS**

**(2015 Pattern)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 150 शब्द.

4) शब्दमर्यादा कयक्षाने पाळावी.

5) पुरवणी दिली जाणार नाही.

---

प्रश्न 1) मिश्र संशोधन पद्धती म्हणजे काय? मिश्र संशोधनाचे शैक्षणिक संशोधनामधील महत्व योग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

गुणात्मक संशोधन पद्धतीची माहिती विश्लेषणाचे विविध तंत्रे कोणती? त्यापैकी कोणत्याही एका तंत्राचे सविस्तर विवेचन करा. [15]



- प्रश्न 2) सात विद्यार्थ्यांच्या तिन समतुल्य गटांना वेगवेगळ्या अध्ययन तंत्राद्वारे अध्ययन केले असता त्यांना मिळालेल्या तिन गटाचे गुण खालीलप्रमाणे आहेत. ANOVA तंत्राच्याद्वारे मध्यमानातील फरकाची सार्थकता तपासा व उत्तराचा अन्वयार्थ लिहा. [15]

Gr. A	Gr. B	Gr. C
3	4	5
5	5	5
3	3	5
1	4	3
7	9	7
3	5	3
6	5	7

किंवा

- अ) पिअरसनच्या परीघात परीगुणन पद्धतीने सहसंबंध सहगुणक काढा व त्याचा अन्वयार्थ लिहा. [10]

X	13	12	10	10	8	6	6	5	3	2
Y	11	14	11	7	9	11	3	7	6	1

- ब) द्विश्रेणीक व बहु सहसंबंधाची संकल्पना स्पष्ट करा. [5]

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नाची उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) [20]

- अ) प्रसामान्य संभव वक्राचे गुणधर्म लिहा.

- ब) खालील वारंवारीता वितरणाचा मध्यमान काढा.

C.I.	30-34	25-29	20-24	15-19	10-14	5-9
F	3	3	8	6	3	2

- क) शलकेवर आधारीत टिप लिहा.
- ड) गुणात्मक संशोधन आणि संख्यात्मक संशोधन फरक स्पष्ट करा.
- इ) गुणात्मक संशोधनास पुष्टी देणाऱ्या पुराव्याचे उपयोग स्पष्ट करा.
- फ) प्रतीगमन समिकरण टिप लिहा.



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1219

[Total No. of Pages : 4

[5248]-309

**M.Ed. (General) (Semester - III)**

**309 : PERSPECTIVE RESEARCH AND ISSUES IN  
TEACHER EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *There are word limit for question for 5 marks is 130 - 150 words and word limit for 15 marks is 350-400 words.*

**Q1)** Explain any three issues in Teacher Education. Give suggestions for maintaining quality of teacher education with proper example. **[15]**

OR

Explain concept of constructivism. How will you use constructivism in your classroom for effective learning?

**Q2)** Write the concept of professional development in teacher education. What efforts should be taken by teacher for qualitative professional development?**[15]**

OR

Explain research in Teacher Education with the help of following points:

- a) Nature
- b) Scope
- c) Areas

**P.T.O.**

**Q3)** Write short notes on (any four) :

**[20]**

- a) Value oriented teacher education
- b) Privatization in teacher education
- c) Problems in teacher education
- d) Importance of performance appraisal of teachers
- e) Innovations in teacher education
- f) Co-operative teacher education



Total No. of Questions : 3]

P1219

[5248]-309

M.Ed. (General) (Semester - III)

**309 : PERSPECTIVE RESEARCH AND ISSUES IN  
TEACHER EDUCATION**

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.  
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.  
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.  
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.  
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

---

प्रश्न 1) शिक्षक शिक्षणातील कोणतेही तीन प्रवाह स्पष्ट करा. शिक्षक शिक्षणातील गुणवत्ता टिकवून ठेवण्यासाठी उपाय सूचवा. [15]

किंवा

ज्ञानरचनावाद संकल्पना स्पष्ट करा. तुम्ही तुमच्या वर्गात प्रभावी अध्ययनासाठी ज्ञानरचनावादाचा उपयोग कसा कराल?

प्रश्न 2) शिक्षक शिक्षणातील व्यावसायिक विकासाची संकल्पना लिहा. शिक्षकाने गुणात्मक व्यावसायिक विकासासाठी कोणकोणते प्रयत्न केले पाहिजे? [15]

किंवा

शिक्षक शिक्षणातील संशोधन खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- अ) स्वरूप  
ब) व्याप्ती  
क) क्षेत्रे

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार):

[20]

- अ) मूल्याधारित शिक्षक शिक्षण
- ब) शिक्षक शिक्षणातील खाजगीकरण
- क) शिक्षक शिक्षणातील समस्या
- ड) शिक्षकांच्या कार्यक्षमता मूल्यांकनाचे महत्व
- इ) शिक्षक शिक्षणातील नवनिर्मिती
- फ) सहकार्यात्मक शिक्षक शिक्षण



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1225

[Total No. of Pages : 4

[5248]-401

**M.Ed. (General) (Semester - IV)**

**401 : EDUCATIONAL MANAGEMENT**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Word limit for questions of 15 marks is about 350 to 400 words.*
- 4) Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.*

**Q1)** What is meant by Educational Management. Write the characteristics of good management with examples. **[15]**

OR

Explain the concept of finance Management. What are the different sources of finance of educational Institutions.

**Q2)** What is meaning of communication? Give the importance of communication in Teaching learning process? Explain how will you use E-communication in your teaching learning process. **[15]**

OR

Explain the concept of Institutional Planning. Why is it necessary for a manager to take care of Human Resources in Institutional planning explain with examples.

**P.T.O.**

**Q3)** Write short note on (any four) :

**[20]**

- a) Need of Time Management
- b) Difference between Democratic leadership and Autocratic leadership.
- c) Characteristics of good Educational organisation.
- d) Characteristics of good supervisor.
- e) Factors affecting decision making.
- f) Concept of Quality Management.





Total No. of Questions : 3]

**P1225**

**[5248]-401**

**M.Ed. (General) (Semester - IV)**

**401 : EDUCATIONAL MANAGEMENT**

**(2015 Pattern)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द
- 4) 05 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द
- 5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

---

प्रश्न 1) शैक्षणिक व्यवस्थापन म्हणजे काय? चांगल्या व्यवस्थापनाची गुणवैशिष्ट्ये सोदाहरणासह स्पष्ट करा. [15]

किंवा

वित्त व्यवस्थापनाची संकल्पना स्पष्ट करा. शैक्षणिक संस्थांच्या वित्त पुरवठ्याचे विविध स्रोत कोणते ते सोदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) संप्रेषण म्हणजे काय? अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेतील त्याचे महत्व लिहा. इ-संप्रेषणाचा उपयोग तुमच्या अध्ययन-अध्यापनात कसा कराल ते स्पष्ट करा. [15]

किंवा

संस्थानिहाय नियोजनाची संकल्पना सांगून संस्थानिहाय नियोजन करताना व्यवस्थापकाला मानवीसाधन संपत्तीची काळजी घेणे का आवश्यक आहे ते सोदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- अ) वेळेचे व्यवस्थापनाची गरज
- ब) हकूमशाही व लोकशाही नेतृत्वातील फरक
- क) चांगल्या शैक्षणिक संघटनेची लक्षणे
- ड) चांगल्या पर्यवेक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये
- इ) निर्णय प्रक्रियेवर परिणाम करणारे घटक
- फ) गुणवत्ता व्यवस्थापन - संकल्पना



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1220

[Total No. of Pages : 4

[5248]-402

**M.Ed. (General) (Semester - IV)**

**402 : OPTIONAL COMPARATIVE EDUCATION  
(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Word limit for question of 15 marks is about 350-400 words.*
- 4) Word limit for question of 5 marks is about 130-150 words.*

**Q1)** Explain the concept of comparative education. Explain the steps of development of comparative education. **[15]**

OR

What are the problems in education from world's perspective? Compare the education system of England & America with reference to following points.**[15]**

- a) Historical background
- b) Objectives of education
- c) Administration of education
- d) System of secondary education

**Q2)** What are the problems in adult education? Explain your role as a teacher in development of adult literacy programme through education. **[15]**

**P.T.O.**

OR

Explain present system of secondary education in India with reference to following points. [15]

- a) Historical background
- b) Aims & objectives of education
- c) Administration

**Q3)** Write short notes on any 4 : [20]

- a) Present condition of technical education
- b) Primary education system in Pakistan
- c) Economy of education in under developed countries
- d) Need of comparative education.
- e) Education system according to sociological approach.
- f) Distance education in Australia.



Total No. of Questions : 3]

P1220

[5248]-402

M.Ed. (General) (Semester - IV)

402 : OPTIONAL COMPARATIVE EDUCATION

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.

5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

---

प्रश्न 1) तुलनात्मक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. तुलनात्मक शिक्षणाच्या विकासाचे टप्पे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

जगाच्या दृष्टीकोनातून शिक्षणातील समस्या कोणत्या आहेत. खालील मुद्द्यांच्या आधारे इंग्लंड आणि अमेरिका या देशातील शिक्षण पद्धतीची तुलना करा. [15]

अ) ऐतिहासिक पार्श्वभूमी

ब) शिक्षणाची उद्दिष्टे

क) शिक्षणाचे प्रशासन

ड) माध्यमिक शिक्षणाची पद्धत

प्रश्न 2) प्रौढ शिक्षणातील समस्या कोणत्या आहेत. शिक्षणाच्या माध्यमातून प्रौढ साक्षरता कार्यक्रम विकसित करण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुमची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

किंवा

भारतातील माध्यमिक शिक्षणाची सद्य स्थिती पुढील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

अ) ऐतिहासिक पार्श्वभूमी

ब) शिक्षणाची ध्येय व उद्दिष्टे

क) प्रशासन

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार):

[20]

- अ) तांत्रिक शिक्षणाची सदय स्थिती
- ब) पाकिस्तानातील प्राथमिक शिक्षण पद्धती
- क) अविकसित देशातील शिक्षणाची अर्थव्यवस्था
- ड) तुलनात्मक शिक्षणाची गरज
- इ) समाजशास्त्रीय दृष्टीकोनातून शिक्षणाची पद्धती
- फ) ऑस्ट्रेलियातील दूरशिक्षण पद्धती



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1221

[Total No. of Pages : 4

[5248]-403

**M.Ed. (General) (Semester - IV)**

**MED - 403 : EDUCATION OF CHILDREN WITH  
SPECIAL NEEDS  
(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for question of 15 marks is about 350 to 400 words.*
- 4) *Word limit for question of 05 marks is about 130 to 150 words.*
- 5) *Student should strictly follow the word limit given.*
- 6) *No supplement will be provided to the students.*

**Q1)** Explain the following national legislations for special Education in India.[15]

- a) RCL Act 1992
- b) PWD Act 1995
- c) National Trust Act 1999

OR

Explain visual impairment with the help of following points.

- a) Concept & Nature
- b) Characteristics
- c) Causes
- d) Identification
- e) Educational Implications

**P.T.O.**

**Q2)** Discuss the following aspects of special Education with the help of suitable examples. **[15]**

- a) Methodology of teaching learning
- b) Remedial Help
- c) Evaluation

OR

What do you mean by normalization. As a teacher what efforts will you take to achieve normalization in the class.

**Q3)** Write short notes on (Any Four) : **[20]**

- a) National Policy on Education (1986) with respect to special Education
- b) Concept of Multiple disabilities.
- c) Differentiate between Regular and integrated education.
- d) Use of teaching aids in Education of children with special needs.
- e) Cross disability approach for special Education.
- f) Role of parent involvement in special Education.





Total No. of Questions : 3]

**P1221**

**[5248]-403**

**M.Ed. (General) (Semester - IV)**

**M.ED - 403 : EDUCATION OF CHILDREN WITH  
SPECIAL NEEDS**

**(2015 Pattern)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) 15 गुणांच्या प्रश्नांची शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द.
- 4) 05 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.
- 5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

---

प्रश्न 1) भारतातील विशेष शिक्षणासंदर्भात खालील राष्ट्रीय कायदे स्पष्ट करा. [15]

- अ) राष्ट्रीय पूर्ववसन परिषद कायदा, 1992 (RCL Act, 1992)
- ब) व्यक्तीच्या अक्षमता संदर्भाचा कायदा, 1995 (PWD Act, 1995)
- क) राष्ट्रीय संस्था कायदा, 1999 (National Trust Act, 1999)

किंवा

दृष्टीदोष (Visual Impairment) खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- अ) संकल्पना व स्वरूप
- ब) वैशिष्ट्ये
- क) कारणे
- ड) ओळख
- इ) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 2) विशेष शिक्षणाच्या खालील पैलूंची सोदाहरण चर्चा करा. [15]

- अ) अध्यापन अध्ययनाच्या पद्धती
- ब) उपचारात्मक मदत
- क) मूल्यमापन

किंवा

तुमच्या मते सामान्यीकरण (Normalization) म्हणजे काय ते सांगून शिक्षक म्हणून वर्गाध्यापनात सामान्यीकरण (Normalization) संपादित करण्यासाठी कोणते प्रयत्न कराल ?

प्रश्न 3) खालील पैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा : [20]

- अ) विशेष शिक्षणासंदर्भातील 1986 चे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण  
(National Policy on education, 1986)
- ब) बहुविकलांगता (Multiple Disabilities) संकल्पना
- क) नियमित व एकात्मिक शिक्षणातील फरक लिहा.
- ड) विशेष गरजा असणाऱ्या बालकांच्या शिक्षणात शैक्षणिक साधनांचा उपयोग
- इ) विशेष शिक्षणासाठी 'क्रॉस डिसेबिलिटी अॅप्रोच' (cross Disability approach)
- फ) विशेष शिक्षणात पालक सहभागाची भूमिका



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1222

[Total No. of Pages : 4

[5248]-404

**M.Ed. (General) (Semester - IV)**

**MED - 404 : GUIDANCE AND COUNSELLING**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Answer limit :*  
*300-350 words for 15 marks question.*  
*150-200 words for 05 marks question.*

**Q1)** What is guidance? What are the types of guidance? Explain the need of Educational, Career and Health guidance in present set up. Give an example. **[15]**

OR

What is job profile? Write the need of job profile. Prepare a job profile of any one job with the help of following points : **[15]**

- a) Educational and Vocational qualification.
- b) Payment and other allowance.
- c) Terms and conditions about job.

**Q2)** Write difference among directive, non-directive and eclectic counselling with the help of following points and examples. **[15]**

- a) Concept
- b) Role of counselee and counsellor
- c) Utility in counselling

**P.T.O.**

OR

Give the types of placement and explain the importance of placement services. What is the responsibility of the school and community about the placement services? Give example.

**Q3)** Write short note (any four) :

**[20]**

- a) Concept of Psychological bases of Guidance.
- b) Identification of maladjusted children.
- c) Methods of classification of occupational Information.
- d) Features of effective counsellor. (any five)
- e) Importance of Lecture technique for group counselling.
- f) Importance of follow up services.



Total No. of Questions : 3]

P1222

[5248]-404

M.Ed. (General) (Semester - IV)

MED - 404 : GUIDANCE AND COUNSELLING

मार्गदर्शन आणि समुपदेशन

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.  
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.  
3) उत्तर मर्यादा :  
300-350 शब्द 15 गुण असणाऱ्या प्रश्नांसाठी  
150-200 शब्द 05 गुण असणाऱ्या प्रश्नांसाठी

---

प्रश्न 1) मार्गदर्शन म्हणजे काय? मार्गदर्शनाचे प्रकार कोणते? सद्यस्थितीत शैक्षणिक, रोजगार आणि आरोग्य मार्गदर्शनाची गरज सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

व्यवसाय आराखडा (पृथःकरण) म्हणजे काय? व्यवसाय आराखड्याची गरज लिहा. पुढील मुद्द्यांच्या आधारे कोणताही एक व्यवसाय आराखडा तयार करा. [15]

- अ) शैक्षणिक आणि व्यावसायिक पात्रता  
ब) वेतन आणि इतर भत्ते  
क) रोजगार संबंधी नियम आणि अटी

प्रश्न 2) खालील मुद्द्यांच्या आधारे निर्देशित, अनिर्देशित आणि सर्वसारसंग्रहात्मक समुपदेशनातील फरक उदाहरणासह लिहा. [15]

- अ) संकल्पना  
ब) समुपदेश्य आणि समुपदेशक  
क) समुपदेशनातील उपयुक्तता

किंवा

स्थापना सेवांचे प्रकार सांगा आणि स्थापन सेवांचे महत्व स्पष्ट करा. शाळा आणि समाजाची स्थापना सेवेबाबतीत जबाबदारी उदाहरणासह सांगा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- अ) मार्गदर्शनाची मानसशास्त्रीय अधिष्ठानाची संकल्पना
- ब) कुसमायोजित बालकांची ओळख
- क) व्यावसायिक माहिती वर्गीकरणाच्या पद्धती
- ड) प्रभावी समुपदेशकाची गुणवैशिष्ट्ये (कोणतेही पाच)
- इ) समुह समुपदेशनासाठी व्याख्यान तंत्राचे महत्व
- फ) अनुधावन सेवेचे महत्व



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1223

[Total No. of Pages : 4

[5248]-405

**M.Ed. (General) (Semester - IV)**

**405 : TESTING, MEASUREMENT AND EVALUATION  
IN EDUCATION**

**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for the questions of 5 marks is 150.*
- 4) *Word limit for the questions of 15 marks is 350-450.*

**Q1)** What are the criteria of a good test? Explain the steps of standardization at test-Norms. **[15]**

OR

Explain the psychological and environmental factors affecting the test scores.

**Q2)** What are the different types of evaluation? Explain the relationship between educational objective learning experience and evaluation. **[15]**

OR

What is meant by grading? Explain different types grading.

**P.T.O.**

**Q3) Write note on (any four) :**

**[20]**

- a) Need and uses of testing
- b) Importance of feedback
- c) Scaling methods (Any Two)
- d) Question Bank
- e) Semester system
- f) Difference between criterion references test and Norm references test.





Total No. of Questions : 3]

P1223

[5248]-405

M.Ed. (General) (Semester - IV)

405 : TESTING, MEASUREMENT AND EVALUATION  
IN EDUCATION

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.  
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.  
3) 5 गुणाच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 150 शब्द.  
4) 15 गुणाच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 350-450 शब्द.

---

प्रश्न 1) चांगल्या चाचणीचे निकष कोणते? चाचणी प्रमाणकांच्या (test-Norms) प्रमाणीकरणाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा. [15]

किंवा

चाचणी गुणांकावर परिणाम करणारे मानसशास्त्रीय व परिस्थितीजन्य घटक कोणते ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) मूल्यमापनाचे विविध प्रकार कोणते? शैक्षणिक उद्दिष्टे, अध्ययन अनुभूती आणि मूल्यमापन यातील संबंध स्पष्ट करा. [15]

किंवा

श्रेणी म्हणजे काय? श्रेणीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) परिक्षणाची गरज आणि उपयोग
- ब) प्रत्याभरणाचे महत्व
- क) प्रमाणन पद्धती (Scaling Method)
- ड) प्रश्न पेढी
- इ) सत्र पद्धती
- फ) निकष संदर्भीय चाचणी आणि प्रमाणक संदर्भीय चाचणी यातील फरक.



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1224

[Total No. of Pages : 4

[5248]-406

M.Ed. (Semester - IV)

**406 : ADVANCED EDUCATIONAL STATISTICS (Optional)**  
**(2015 Pattern)**

*Time : 2 Hours]*

*[Max. Marks : 50*

*Instructions to the candidates:*

- 1) All the questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Word limit for questions of 15marks will be 400 words and for 5 marks questions 150 words each.*
- 4) Use of simple calculator and statistical tables is allowed.*

**Q1)** The aim of an experimental study was to determine the effect of three different teaching methods on the mathematics achievement. Three groups each consisting of seven students of class VIII assigned randomly, were learned through these different strategies. the scores obtained in a achievement test were as follows.

Apply the technique of analysis of variance (ANOVA) to test the null hypothesis. **[15]**

Group A	3	5	3	1	7	3	6
Group B	4	5	3	4	9	5	5
Group C	5	5	5	3	7	3	7

OR

**P.T.O.**

- a) Two groups of students selected at random were given a rating scale, to evaluate skill development. Their scores were recorded as follows-

Group I	8	8	12	11	13	8	6	8	12	10	14	10
Group II	12	2	7	8	13	10	4	2	12	2	-	-

Do you find significant difference between the skill development of these two groups by applying the median test. [10]

- b) A subject preference was asked to 250 school students. The data collected are as follows -

Subjects	Marathi	Hindi	English
Number of school students	90	80	80

Does this classification differ significantly from the one expected if subject preference is supposed to be distributed normally. [5]

**Q2)** What is validity of test scores? Explain in brief any two methods of establishing validity of test scores. [15]

OR

What do you mean by the term 'Regression'? Illustrate use of regression equations in prediction. [15]

**Q3)** Write Notes on (Any four) : [20]

- a) Significance of difference between mean scores.
- b) Importance of percentile scaling.
- c) Basic assumptions of factor analysis.
- d) Concept of Bi-serial correlation.
- e) Split half reliability.
- f) Concept of diagonal factor analysis.



Total No. of Questions : 3]

P1224

[5248]-406

M.Ed. (Semester - IV)

406 : ADVANCED EDUCATIONAL STATISTICS (Optional)

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 400 शब्द आहे. 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 150 शब्द आहे.
- 4) साधे गणकयंत्र (Calculator) आणि संख्याशास्त्रीय सारण्या वापरण्यास परवानगी आहे.

प्रश्न 1) एका प्रायोगिक अभ्यासाचा हेतू तीन वेगवेगळ्या अध्यापन पद्धतीचा गणित संपादनावर होणारा परिणाम पाहणे असा होता. इयत्ता आठवीतील विद्यार्थ्यांचे प्रत्येक गटात सात याप्रमाणे यादृच्छिकपणे विभागणी केली, त्यांनी वेगवेगळ्या अध्यापन पद्धती चा उपयोग करून अध्ययन केले. संपादन चाचणीतील प्राप्तांक खाली दिलेले आहेत. शून्य परिकल्पनेच्या परीक्षणासाठी प्रसरण विश्लेषण तंत्राचा उपयोग करा. [15]

Group A	3	5	3	1	7	3	6
Group B	4	5	3	4	9	5	5
Group C	5	5	5	3	7	3	7

किंवा

- अ) विद्यार्थ्यांच्या दोन गटांची यादृच्छिकपणे निवड करून कौशल्य विकासाच्या मूल्यमापनासाठी पदनिश्चयन श्रेणी दिली. त्यात नोंद केलेले गुण खालीलप्रमाणे आहेत.

गट I	8	8	12	11	13	8	6	8	12	10	14	10
गट II	12	2	7	8	13	10	4	2	12	2	-	-

मध्यांक कसोटीचा उपयोग करून या दोन गटातील कौशल्य विकासासंदर्भात सार्थ फरक तुम्हाला आढळतो का? [10]

- ब) दोनशे पन्नास शालेय विद्यार्थ्यांना त्यांच्या विषयांच्या प्राधान्याबाबत विचारले. संकलित माहिती खालीलप्रमाणे -

विषय	मराठी	हिन्दी	इंग्रजी
शालेय विद्यार्थ्यांची संख्या	90	80	80

जर विषय-प्राधान्याचे वितरण प्रसामान्य वितरणानुसार आहे असे मानले तर त्या वर्गीकरणात आणि वर दिलेल्या वर्गीकरणात सार्थ फरक आहे का? [5]

- प्रश्न 2) कसोटी प्राप्तीकांची सप्रमाणता म्हणजे काय? कसोटी प्राप्तीकांची सप्रमाणता प्रस्थापित करण्याच्या कोणत्याही दोन पद्धती थोडक्यात स्पष्ट करा. [15]

किंवा

तुमच्या मते, 'प्रतिगमन' म्हणजे काय? प्रतिगमन समीकरणांचा, भाकित करण्यामधील उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

- प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- अ) मध्यमानातील फरकांची सार्थकता.  
 ब) शततमक मापनाचे (Percentile Scaling) महत्त्व.  
 क) घटक विश्लेषणाची मूलभूत गृहितके.  
 ड) द्वि-श्रेणीक सहसंबंधाची संकल्पना.  
 इ) स्प्लिट हाफ (split Half) विश्वसनियता.  
 फ) कर्णरेषा (diagonal) घटक विश्लेषणाची संकल्पना.

